

Miraklet i Valby

En filmhandledning av Ingrid Hallman, Folke Andersson, 1990

Miraklet i Valby är en spännande, rolig och litet mystisk film gjord i Danmark av den svenske regissören Åke Sandgren. filmen har en spännande handling utan att vara skrämmande. Den känns tvärtom både varm och ömsint. Spänningen ligger mer i berättarsättet än i otäcka händelser. Barnen och ungdomarna är skildrade med respekt och en stor portion humor. Även de vuxna är nyanserat skildrade. Filmen har dessutom mycket att säga både barn och vuxna om livets väsentligheter. den pirrande förälskelsen, kamratskap, förhållande mellan föräldrar och barn och att våga ge sig ut i det okända.

Filmens handling

Storebror Sven tar hand om sin lillasyster Hanna medan deras mamma ligger på sjukhus efter en operation. Föräldrarna är skilda och pappan arbetar som telegrafist på en båt. Sven håller kontakt med sin pappa genom en kortvågsradio, som han installerat i en gammal husvagn på tomten. En dag får han in några mystiska röster, som talar latin, på sin radio. Han inviger sin bäste vän Bo och den nyinflyttade Petra, som båda pojkarna är förälskade i. När Sven förstärker radiosignalen med grannens parabolantenn dras de tre ungdomarna in i det tidshål han pejlade in med sin radio. De hamnar på sin första tidsresa till tiden för Palmemordet. Uppskrämda tar de sig tillbaka till utgångspunkten, husvagnen, och Sven rattar in Valby på sin radio och de är åter tillbaka i rätt tid.

Men Svens nyfikenhet är väckt! Han mutar lillasystern på olika sätt för att kunna utforska sin upptäckt. Nu kopplar han in sig på televerkets stora radiomottagare och företar tillsammans med kamraterna en resa till medeltiden. De upplever skrämmande och fascinerande ting, möter gudfruktiga munkar och skrämmande riddare, som rövar bort Petra. Jagade av pilar lyckas de båda pojkarna i sista sekunden fly tillbaka till husvagnen, som långsamt sjunker ner i dyn.

Nu måste Sven och Bo företa resan en gång till för att rädda Petra ur riddarnas klor. De är helt ensamma med sin vetenskap om tidsresan och ingen vuxen vill tro dem. Tillbaka till medeltiden lyckas de tre ungdomarna fly från riddarna men hittar ingen husvagn. Den är bortförd av munkarna som fått syn på lillasystern Hanna, som smugit sig in i husvagnen. De tror att detta är det mirakel de väntat på. I kyrkan återfinner ungdomarna Hanna, läsande monstersedietidningar för munkarna. Skyndsamt företar de återresan till nutid.

Det är dags för konfirmationen, inramad av böljande sädesfält och skira tyllkläningar. Petra och Sven cyklar iväg på egen hand... När Sven har bestämt sig för att elda upp hela sin husvagn, hör han åter sin pappas anrop på radion och han och Hanna rusar in för att återta kontakten.

Om filmen och regissören

Miraklet i Valby är ännu en i raden av bra barn- och ungdomsfilm, som producerats i Danmark tack vare den medvetna ekonomiska satsningen på såväl produktion som distribution av barn- och ungdomsfilm. Den är också ett exempel på det nordiska filmsamarbetet, som har resulterat i en rad kvalitetsfilmer som *Pelle Erövraren*, *Skuggan av Emma* etc.

Filmen fick 1989 års svenska filmkritikerpris för bästa film med motiveringen att det är en film av det sällsynta slag som handlar om ungdomar, men som genom sin intelligens samtidigt berör oss alla. Den fick även tre guldbaggar 1990 för bästa film, bästa manus samt bästa regi.

Åke Sandgren är en relativt ung svensk regissör, född 1955 i Umeå, som arbetar med film i Danmark. Han är utbildad vid den Danska Filmskolan, där han även undervisar.

Johannes hemlighet från 1985 var Åke Sandgrens första spelfilm. Även den är en barn- och ungdomsfilm, som har samma pojkskådespelare som i *Miraklet i Valby*, Jakob Katz, i huvudrollen.

Om sin senaste film säger Åke Sandgren: "*Miraklet i Valby* är ett försök att göra en bredare film som ändå har något att säga. (...) När man gör barnfilm får man ofta ett

väldigt bra alibi för att göra någonting som är fantastiskt, en story som är oförutsägbar, där allting är tillåtet."

Regissören har sagt att *Miraklet i Valby* är en slags sammanfattning av, och hyllning till de filmer han har sett. Vilken typ av filmer har han inspirerats av?

(Citaten av Åke Sandgren är hämtade ur en intervju gjord av Anna-Lena Bouchet i Filminstitutets pressmaterial inför premiären 1989)

Personer och relationer

Sven, filmens huvudfigur, framställs som en vanlig, sympatisk tonårspojke, som klarar av att ta hand om sin lillasyster när mamman är på sjukhus. Han är lite osäker och trulig, och har svårt att ge uttryck åt vad han känner. Svens kontaktförsök och längtan efter pappan leder honom in i det medeltida äventyret. Det är Sven som tar initiativet till utforskningen av tidshålet och det är hans nyfikenhet som driver berättelsen vidare.

Bo, kamraten, är snackigare och mer slängig. Han verkar mer självsäker i pojkarnas möten med Petra, men har funktionen som bromsare och tvivlare i äventyren.

Petra, den svenska flickan, som flyttar runt med sina föräldrar, verkar ytligt sett tuff och självsäker men tycks längta efter en fast punkt i tillvaron, att få stanna upp.

Hennes föräldrar är i de första scenerna självupptagna och tänker mer på karriären än sin dotter.

Hur visas i bild att båda pojkarna är förälskade i Petra? Finns det någon förklaring i filmen till varför Petra till slut väljer Sven? Kommer pojkarnas vänskap att hålla?

Försök komma ihåg några scener där pojkarnas vänskap, konflikt och försoning visas.

En fjärde viktig person för filmberättelsen är Svens lillasyster Hanna. Hon blir ett hinder för Sven, som på olika sätt måste försöka bli av med henne för att kunna utforska sin upptäckt. Hon får oss att med sitt spel och sina repliker att hela tiden dra på munnen.

Hur är förhållandet mellan storebror Sven och Hanna?

Hanna slukar skräckserietidningar och föredrar *Aliens* framför *Emil i Lönneberga*. Hur påverkas hennes handlande i filmen av allt hon läser och tittar på?

Hur tror du Åke Sandberg ser på barns förhållande till skräckserier och våldsvideo?
I filmen får vi i några korta scener se de tre ungdomarna och deras relationer till sina föräldrar.

Vad berättar scenerna om respektive familj?

Hur känner sig Sven när han besöker Petras hem?

Förändras Petras pappa under filmens gång? Har han lärt sig något om sin dotter?

Att ge sig ut i det okända

Ett vanligt tema med många variationer både i litteratur och film är hur huvudpersonen ger sig ut i det okända, hur han/hon kastar loss från vardagen och utmanar äventyret. Folksagans klassiska tema är berättelsen om pojken (sällan en flicka!) som lämnar hemmet och ger sig ut i världen med ett uppdrag, eller bara för att göra sin lycka.

Det resan egentligen handlar om är att lämna barndomsvärlden och bli vuxen, bli en självständig individ, som fattar egna beslut och tar ansvar för sina handlingar.

Sven, Bo och Petra utvecklas och lär sig olika saker under berättelsens gång.

Fundera kring hur ungdomarna utvecklas och förändras av sina erfarenheter.

Vilka olika roller spelar ungdomarna i äventyret? Vem driver på, bromsar, löser problem osv. Förändras rollerna under resans gång?

Vad tror du är Svens drivkraft för att utforska det mystiska tidshålet?

Tidsförflyttning

Att låta personerna i en berättelse förflytta sig till en annan tid, dimension eller värld är ett klassiskt grepp som författare, filmregissörer och andra berättare ofta använder i sk fantasy och science fiction-berättelser.

Berättare kan ha olika syften med tekniken tidsförflyttning. En avsikt kan vara att säga något om vår egen tid genom att ställa den i kontrast till en gången epok. Ibland är det ett pedagogiskt grepp för att levandegöra historia. Ofta kan det finnas ett satiriskt syfte, eller helt enkelt en lust att kittla fantasin. Text leker man ofta med tanken att en person kan vrida om historiens hjul genom att gå tillbaka i tiden och ingripa i skeendet. "Hur skulle nutiden sett ut om Hitler hade dödats 1938?"

Ge exempel ur filmer, böcker eller serier där det förekommer tidsresor!

Är syftet främst att skapa ett spännande äventyr eller kan det finnas något annat syfte med tidshoppen?

Kunde äventyret lika gärna ha varit t ex att bli instängd i en farlig grotta i nutid?

En nutida mycket känd film på delvis samma tema är *Tillbaka till framtiden*. Åke Sandgren har själv sagt att han länge gått och funderat på sin filmidé. När han sedan fick se *Tillbaka till framtiden* var han benägen att lägga ner hela projektet, men beslöt sig ändå för att fullfölja sin idé.

Hur skiljer sig de båda filmerna till form och innehåll?

Den medeltida mystiken

Efter ett första tidshopp tillbaka till 1986, tar sig ungdomarna ända tillbaka till medeltiden, kanske till 1100-talet. Skildringen av människorna och miljön går inte på djupet, det hela känns ganska främmande och mystiskt. Medeltiden tycks mest vara med som en kuliss till en äventyrsfilm.

Om vi läser i läroböckerna idag får vi en ganska splittrad bild av medeltiden. Å ena sidan används ord som mörk, mystisk, fanatisk, inkquisition, medan å andra sidan t ex klostren var centrum för naturvetenskaplig forskning.

Vilket drag i det medeltida samhället lyfts fram starkast i filmen? Hur skiljer sig synen på tekniska uppfinningar då och nu? Hur skulle det vara att leva som barn i Valby på medeltiden?

Ofta i äventyrsfilmer står kampen mellan det onda och det goda. Riddarna är pojkarnas motståndare, men är de helt igenom onda? Vilka försonande drag ser vi?

Åke Sandgren säger själv "Jag är väldigt fascinerad av att gå in i kyrkor där det luktar mögel i freskerna (...) den protestantiska versionen av kristendomen är så fruktansvärt tråkig, torr och ointressant att den inte lämnar några spår hos mig."

Den medeltida kyrkomystiken ställs i filmen mot den moderna konfirmationen. Var finns regissörens egna sympatier? Vad betyder mystiken för barn i dag? Vad förstår de av de nutida kristna riterna som t ex nattvarden?

Hur berättar regissören sin historia - Berättarstrukturen

Trots att filmen berättar en väldigt ovanlig historia så har den en traditionell berättarstruktur. Scenerna följer på varandra i en naturlig, kronologisk följd. Vi följer historien från A till Ö. Alla trådar knyts ihop på slutet. Det betyder inte att det blir tråkigt, utan spänningen skapas på andra sätt.

Spänningen ökas också gradvis genom upptrappningen i tre steg (som i folksagan). Genom att koppla in radion på allt kraftfullare antenner företar barnen allt djärvare resor, allt längre bort från sin trygga vardag.

Anslaget: I stället för att omständligt berätta om sina personer och miljön kan en filmare med några få scener i början av filmen berätta vad den handlar om, vad som är viktigt, vilken miljö den utspelar sig i, vilka huvudpersonerna är. Här får vi en massa ledtrådar till filmens vidare förlopp. Redan efter fem minuter vet vi väldigt mycket om "temperaturen" i filmen.

Försök att komma ihåg hur filmen börjar. Vilken musik finns med? Vilka scener inleder och hur är de ihopsatta?

Klipptechniken: Lillasyster Hanna sitter i kyrkan och läser serietidningar / klipp / en båt kämpar ute på ett stormigt hav, vi hör någon som anropar med radio / klipp / Sven sitter i sin husvagn och svarar på anropet i sin radio.

Den här sekvensen finns alldeles i början av filmen. Regissören har med några snabba bilder kastat oss från kyrkan, ut i havet till Svens pappa, tillbaka till Danmark och Svens husvagn. Och hunnit berätta väldigt mycket för oss åskådare på kort tid.

Fundera på om det finns fler liknande klipp.

Hur skulle samma sak beskrivas i litteraturen?

Plantering: För att förbereda åskådaren på vad som skall komma använder sig ofta regissörer av något som kallas plantering. Det betyder att regissören ger små vinkar i förväg om något som blir viktigt längre fram i filmen. Det kan vara ett sätt att förhöja spänningen eller att förbereda ett skratt. Precis som i en skickligt berättad

deckarhistoria får vi några ledtrådar som senare knyts ihop. Detta grepp används också flitigt i den här filmen.

Ett exempel är snäckan som förekommer tre gånger i olika skepnader och storlekar. Första gången, redan i inledningsscenen, syns den knappt där den sitter på stenen i väggkanten. Andra gången sitter Sven med en lite större snäcka vid örat i husvagnen och tittar ut i rymden. Till sist ser vi den "riktiga" snäckan som vi vid det här laget blivit väldigt nyfikna på. (Dessutom har vi i ett tidigt skede fått se den stora snäckan avbildad i kyrkans takmålning.)

Försök komma ihåg andra föremål eller händelser som vi först inte förstår vikten av, men som längre fram i filmberättelsen blir betydelsefulla.

Komiken: I en spännande film behöver man pusta ut ibland. Regissörer lägger därför ibland in komiska avsnitt, utan förvarning. Syftet är inte bara att publiken ska få pusta ut ("Comic relief"), utan också att öka spänningen. Det otäcka blir mer otäckt när det kommer precis efter en komisk eller idyllisk scen!

I Miraklet i Valby får publiken många chanser att skratta och släppa på spänningen. Just därför känns de riktigt spännande avsnitten så intensiva!

T ex när pojkarna uppskakade kommer hem och letar efter Hanna hoppar hon i precis rätt ögonblick fram med sin älskade varulvsmask och skrämmer både pojkarna och oss. Sekunden efter skrattar vi lättade åt hennes repliker om hur härligt läskiga filmerna har varit.

Ge andra exempel på situationer då regissören använder tekniken "Comic Relief"!

Tidsförflyttningen: Regissören har valt att lägga resan till olika tidsplan. Han har använt olika berättarknep för att visa denna förflyttning i tid.

Fundera på musikens roll vid tidsförflyttningen. Vad berättar kaffekoppen som visas vid varje tidsförflyttning? tycker du att tidsförflyttningen känns trovärdig?

Mer att läsa

I litteraturen tycks det vara engelska författare som särskilt odlat tidsresegenren. På 1800-talet skrevs t ex klassikern Tidsmaskinen av H G Wells. Den riktar sig främst till vuxna, men kan också läsas av ungdomar. Berättelser för barn och ungdomar på samma tema är t ex barnboksserien om landet Narnia av C S Lewis. Astrid Lindgrens Bröderna Lejonhjärta innehåller också förflyttningar till en annan tid och ett annat land.

Lloyd Alexander - Tidskatten

Alan Garner - Elidor, det gyllene landet

Maria Gripe - Trodyveln flyger i skymningen...

Madeleine L'Engle - Ett veck i tiden

Mary Norton - Den förtrollade mässingsknoppen

Hans Peterson - Svenne jägare

Alison Utterly - Penelope - en resa i tiden

Sven Wernström - Äventyraren

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Originaltitel: Miraklet i Valby

Regi: Åke Sandgren

Manus: Åke Sandgren, Stig Larsson

Producent: Nordisk Film med stöd av Danska Filminstitutet, Svenska Filminstitutet,

Esselte entertainment, Danmark 1989

Foto: Dan Laustsen

Längd: 78 min

I ROLLERNA:

Sven: Jakob Katz

Petra: Lina Englund

Bo: Troels Asmussen

Hanna: Amalie Alstrup

Petras mor: Mona Seilitz

Petras far: Ingvar Hirdvall

DISTRIBUTION

Svenska Filminstitutet, Box 27126, 102 52 Stockholm, tel 08-665 11 00